

יארצייט - זמן השנה

שבעים שנים עברו מאז ליל הבדולח, אך בניגוד לימי זיכרון אחרים הוא נותר חקוק בתודעה בתאריך הלועזי בלבד. נזכור ולא נשכח

הנהדרים, המתוקנים לכבוד שמך הגדול.

"ואל יגלו בנינו גולה אחר גולה כצאן הנפוצים בהרים (...). ודמי עה תכסה שולחנו האבל מבלי שתילי זיתינו.

"אנא השם, נצור את קהילתנו הקדושה, על בתי הכנסת הנהדרים שלה (...). שנבנו לכבודך כדי שלא ייחרבו (...). ונצור את ילדינו, נו, שלא יפוצו מגלות לגלות בכל העולם ויתירו את שולחן המש" פחה בחדד ביגונו".

והרב קרליבך הוסיף:

"ובפרט כל אחינו ואחיותינו היקרים מפז, אשר לאדמת הקודש שמו פעמם ומוסריים נפשם ודמם לגדור פרצות חומת ציון ולבנות שוממות חורבן ירושלים - עליהם תהיינה עיניך פתוחות תמיד.

"השקיפה ממרום קודשך וברך את ארץ גרמניה, ארץ מור לדתנו ומגורנו, אשר עליה ישבנו כמה מאות שנה".

האם אלה דברי נבואה? ואולי מוטלת חובת הזכירה דווקא על היושבים על אדמת הקודש?

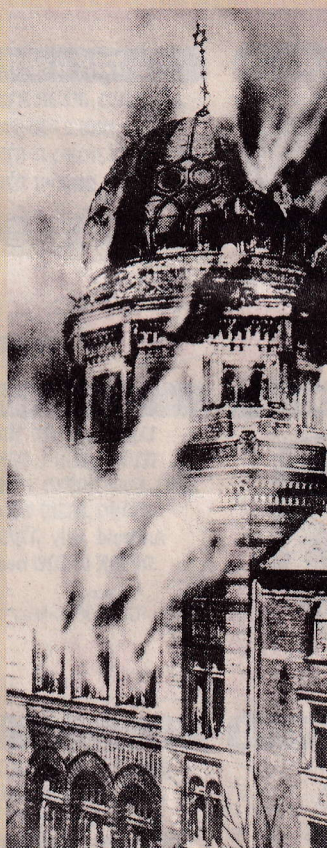
פרופ' מרים גיליס-קרליבך, בתו של הרב יוסף קרליבך זצ"ל, הרב הראשי של המבורג שנספה בשואה בהנהיגו את בני קהילתו, עומדת בראש מכון קרליבך לחקר השואה באוניברסיטת בר-אילן

של כלל מקדשי מעט, של כל בתי הכנסת; מהגדולים והמפוארים ביותר ועד אלה הקטנים והפשוטים הנחבאים אל הכלים, על תכולתם ועל ספרי התורה שלהם - אלה הכתובים בכתב יד בידי סופרי סת"ם, עטופים ברוב פאר ומקושטים בקישוטי זהב וכסף. כיום תשעה בנובמבר הם נרמסו, חר"ל ולוכלכו.

יש אמנם חילוקי דעות בנוגע למספר בתי הכנסת שנהרסו, אך התאריך אינו משתנה - הלועזי בלבד. אכן, לא הפכנו יום זה ליום זיכרון בלוח העברי. על פי מהותו הוא נשאר שייך לתאריך של הלוח הכללי הנוצרי, הגרמני. אך אל נא נטעה. זהו יום אבל שלנו, שבו אנו מתאבלים כפי שמתאבלים על קרוב משפחה שנרצח - לא בידי שמיים אלא בידי בשר ודם, בידי בני אדם שנוצרו "כצלמנו וכדמותנו".

אך האם היום הזה, הלילה של תשעה בנובמבר 1938, הקרוי גם "ליל הברולח", אכן היה בלתי-צפוי לחלר טיין? אולי ניתן למצוא את התשובה בדברי תפילה שחיבר הרב ר"ד יוסף צבי קרליבך הי"ד, שאותם הוא קרא בבית הכנסת בהמבורג בחודש ניסן תרצ"ז (אפריל 1936), למעלה משני תיים לפני "ליל הברולח". הנה כמה קטעים מתוכם:

"אנא רחם נא, חמול נא וחוס נא על קהילתנו הקדושה, מקלט נפשנו, שלא תהיה למשיסה ול-חורבה; ועל מוסדותיה ובנייניה

מאורע בלתי-צפוי? ליל הבדולח

בנובמבר, בניגוד לתאריכי הצומות בתולדות עמנו, שנקבעו כולם על פי תאריכי הלוח העברי.

והנה קם לו יום הרס על אדמות גרמניה ואוסטריה - לא של בית מקדש אחד בלבד ולא של שניים אלא

בתרגומו המילולי, יארצייט הוא "זמן השנה" - כלומר, "בימים ההם ובזמן הזה". זהו יום של "יזכור" ליקיי-רינו שהלכו מאיתנו לנצח. בדרך כלל אנו זוכרים ביום מסוים ובחודש מסוים את יום פטירתם של אהובינו, האנשים הקרובים ביותר לנו ואת אנשי העם העברי. אלה תאריכים שאינם מש"תנים, כעין שירות קבע התקף לכל השנים הנאות.

אלא שזמן השנה אמור גם לה-עיר על מה שהיה וקרה אז, לפני שבעים שנים. אמנם עבר זמן רב, אך הכאב נשאר. הוא שורף ובווער כאילו זה קרה כרגע. הוא אינו חולף אלא נשאר כפצע פתוח.

תאריכי המאורעות המשמחים הפכו לחגים, ואילו התאריכים של מאורעות עצובים ואכזריים הפכו לציומות. הם מלווים בתפילות ובתי-חוננים, בתקווה שיעזרו למנוע אסור נות דומים בעתיד. התאריכים הללו נקבעו כדי לזכור וכדי לא לשכוח אסונות שקרו בעבר - יום המצור על ירושלים בעשרה בטבת, יום חר"ב בית מקדשנו הראשון וגם השני בתשעה באב, על פי הלוח העברי. צום גדליה הוא יום הרצח הפוליטי הראשון, החל בג' בתשרי.

לא כולם מודעים לתשעה באב או "שמים עליו", ונדמה שעוד פחות אני שים שמים על ליל תשעה בנובמבר 1938 - יום שרפת בתי הכנסת חזרונם בכל רחבי ארצות גרמניה ואוסטריה. יום זה נשאר קבוע בתאריך הלועזי תשעה